

ጥጥት በብዙ አግጣሚ ያሳዘናቸው ነበር ። የታላቅ ወንድማቸውን ልጅ ራስ ጉግግን ለ ምኒልክ ልጅ ለወ/ሮ ዘውዲቱ(ንግሥት) ባል እንዲሆኑ ያደረጉትም በልጅ ያጡትን ዘፋን በቤተሰብ ለማግኘት እንደሆነ ይገመታል። አንድ ቀን ከሰዎች የተሠራች አራስ ቆንጆዬ ልጅ (አሻንጉሊት) አቅፈው አለቃ ገብረ ሃናን ያስጠራሉ። «ለአምላክ አይሣነው ልጅ ወለድሁ እኮ አለቃ» ይላሉ እቲ። አለቃም ቀበል አድርገው «ልጅ በመውለድዎ እደስ ታለሁ። ይሁንና የንጉሥ ልጅ ነችና እንዳት ቀብጥ፤ እንዳትቀልጥ ይጠንቀቁ» አሏቸው።

እላ ቀር በሆነው አስተሳሰባችን ጉጃሚ «ሰው ይበላል» ይባል ነበር—ድሮ ። ራስ ኃይሉና ደጃች ባልቻ በጣም ይዋደዱ ነበር ። ራስ ጉጃሚ ናቸው ። ባልቻ «ኃይሉ ለምን ትኩር ብለህ ታየኛለህ? ልትበላኝ ነው እንዴ?» ማለት ። ራስ መለስ አድር ገው «ማን እንደባረከህ አውቁ እበላለሁ» «ማን እንደባረከህ—» ያሉት፤ ባልቻ በስ ለት ጉዳት የደረሰበት አካል ያላቸው መሆ ኑን ለመንካት ነበር ።

አንዲት ደስ የምትል የአኤርፕላን አስ ተናጋጅ ከጡቷ ላይ የአኤርፕላኑን ምስል አድርጋለች ። አንድ ተሳፋሪ ትኩር ብሎ እየተመለከተ ውበቷን ያደንቃል ። እሷም የአኤርፕላኑን ምስል የሚያደንቅ መስጋት ቀረብ ብላ «ይህ ጀት ቆንጆ አይደለም? የተ ሳፈርንበት እኮ ነው» አለችው ። ተሳፋሪ መለስ አድርጎ «አኤርፕላኑም ቆንጆ ነው፤ ይበልጥ የወደድሁት የአኤርፕላን ማረፊያ ውን ነው» ።

ሰድስተኛ ክፍል የሚማር ልጅ አባቱን «የማውቀውን የሂሳብ ስልት ልንገርህ » እያለ ያስቸግራል ። መሃይምነት በሰፈነበት ቤተሰብ ያልጅ እንደሊቅ እየሆነ ይኮፈላል። «አባባ አሁን የምንገርህ የሂሳብ ዓይነት ፐሮ ብሌም ይባላል ። ለምሳሌ ከጓሮህ 24 አንበ ጣዎችና 12 አሞሮች አሉ ። 24 አንበጣዎች ለ12ቱ አሞሮች ስንት ስንት ሲደርሳቸው ይችላል?»

በላቅ ልባቸው ፍርስ ያለው አባት «ይህ ንን ነው የምትማሩት? ደግሞ 24 አንበጣ ለ12 አሞራ አካፍል—ስንት ይደርሳል ይለ ጅል—እንዳለቃቀሙ ነው ። አንዱ አሞራ ሁለት ሶስት ይደርሰዋል፤ ሌላው ምንም አያ ገኝ፤ አውራጅ ሠርቼ ማዕድ ዘርግቼ አንበጣ ለአሞራ የማከፋፍል ሥራ ፈት አይደለሁም፤ ሌላ አምጣ» አሉት ።

ሴትዮዋ የአባቷን «ሙት ዓመት» ለማ ውጣት ጋን ጠላ ጠምቃ ደጆ ሰላም ወስዳ

ለች ። ጠላው ውሃ በጉቆበታል ። ከካህናቱ በቀልዳቸው የታወቁት ተነሱና ከመሪቱ በኋላ «ለመሆኑ ይህን እህል ውሃ ያደረግሽ አንቺ ነሽ» ይሏታል ። «አም አባቱ ቀን አጥ ሮኝ ነው ጠላው ውሃ የሆነብኝ» ትላለች። «ከአንድ ዓመት የበለጠ ጊዜ አንሰጥ» ብለ ሞት ሄዱ ።

አያ አዳልና አያ ብርሃኑ የምር ጓደኛዎች ነበሩ ። ሁለቱም ሽጉጥ ከነመሉ ጥይት አላ ቸው ። አዳል ቀደም ብለው ሽጉጣቸውን 1500 ብር ሸጠው መቼም የጠጅ ነገር ሞታ ቸው ነው እየመዘዙ ዓመት ሙሉ ጠጅ ሲ ጠጡ ከርመዋል ። ብርሃኑ ደግሞ በደረሰባ ቸው ብስጭት ሽጉጣቸውን ጠጥተው ይሞ ታሉ ። ይህ መርዶ ለአዳል ይደርሳል። «ወን ድሚን ወንድሚን ምን እገኘው? ምን ሆኖ ሞተ?» እያሉ እየጠያየቁ ያለቅሳሉ ። «ሽጉ ጣቸውን ጠጥተው» አሏቸው። «አረ በሰብ ቃው እየሱስ! እኔ ዓመት ሙሉ የጠጣሁትን ሽጉጥ እሱ በደቂቃ ጠጣው» ብለው ለቅሷ ቸውን ቀጠሉ ።

ሰለመጠጥ ከተነሳ አንድ የታወቀ ጠጭ ልጃቸውን ዳሩና ለመጀመሪያ ጊዜ ከቤት ሳይወጡ ይውላሉ ። እንግዳ ሲሸኙ ሲቀበሉ። ከውጭ በገንዘብ የሚገዙትን ከቤት በነፃ ስላገኙ ያለመጠን ጠጡና ከምሽቱ አምስት ሰዓት ሲሆን «በሉ ደህና እደሩ መሄዴ ነው» ይላሉ ። ሚስትም ቤተሰብም ተሰብስቦ «ሲ መሽ ከቤት ወጥተው ወዴት ይሄዳሉ?» ብ ለው ይገላግላሉ ። «አረ ተውኝ እኔ ካመሸሁ በት ቤት አድራ አላውቅም» ብለው እንግዳ ውን ሁሉ አሳቁት ።

አሁንም መጠጥ ከተነሣ በአልኮል ምክ ንያት የሆድ ዕቃቸው የታመመባቸው ሰው ሐኪም ቤት ሄደው ይመረመራሉ ። «ጨጓ ራህ ጉበትህ የሐምት ከረጢትህ በሙሉ ተበ ላሽቷል» ይባላሉ ። «ሐኪም እንዲያው በጠ ቅላላው ዱለትህ ተበላሽቷል» አትለኝም ብለው አሳቋቸው ።

ደመወዝን በቅድሚያ ተበድሮ በመው ሰድ ቀዳሚ የሆነ ሰው በመ/ቤታችን የሚ ሞላ ፎርም መጣና መሙላት ጀመረ። «የቅ ርብ ተጠሪህ—ሰልክ ቁጥር!» ከሚለው ላይ «የቅርብ ተጠሪዬ ሞዴል ፩ ሰልክ ቁጥር ሂሳብ ክፍልን ይጠይቁ» ብሎ ሞላ ።

ይህ ሰው በመ/ቤታችን በጣም ቀልደኛ ነው ። በትርፍ ጊዜውም ካርታ ይጫወታል። አንድ ጊዜ ከጓደኛው ጋር ሲጫወት አንድ ዓይኑ የፈሰሰ ሰው መጥቶ ከጓደኛው አጠ ገብ ተቀመጠ። ለካ ያሰው የጓደኛው የሚሰቱ ወንድም ኖሮአል ። እየመከረ—መንገድ እየ

መራ ጓደኛውን እያሸነፈ ጥንዘቡን ያስወሰ ድበታል ። ጨዋታው ከምን እንደደረሰ ለሚ ጠይቁት ሰዎች «አረ ተውኝ ጓደኛዬ በዓ ይኑ ጨረሰኝ» ብሏል ።

የድሮ የጉንደር አስተዳዳሪ ካህናት ጠር ተው ድል ያለ ድግስ ያበላሉ፤ ያጠጣሉ ። አባ በላይ ከትምህርቱ እምብዛም ሆነው በን ግግር አዋቂነትና በመኮፈስ ገዥዎቹ ይወዷ ቸዋል ። ታዲያ ሁልጊዜ ከሊቃውንቱ በላይ ይቀመጣሉ ። አስተዳዳሪው እየሆሩ ብሉልኝ ጠጡልኝ ሲሉ ስለድግሱ አንዱን ሊቅ ይጠ ይቋቸዋል ። «ድግሱስ ማለፊያ ነበር፤ ታዲያ ምን ይሆናል መሃይምን በላይ! እኛ ሊቃው ንቱ ከታች ተቀምጠን አዝነናል» አሏቸው።

አለቃ ክንፉና አለቃ ልሣኑ ተጣልተው ሲታረቁ የተባለውስ? የከረረ ጠብ ተጣል ተው «ይቅር በንተ እዝጌር» ሲባል እርቀ ሰላም ሲወርድ ቂሱ ያሳርጋሉ ። «በሁለት ጓደኛዎች መካከል የገባ ሰይጣን ክንፉ ይር ገፍ» ሲሉ አለቃ ክንፉ ሰምተው « ምን ክንፉ ብቻ! «አረ ልሣኑም ይዘጋ» አሉ ።

አንዲት የቤት ሠራተኛ ቅቤውንም ምኑ ንም እየሠራረቀች ታዳፋለች ። አንድ ቀን ሥጋ ሰርቃ በቢላዋ እየቆረጠች ስትበላ የ ሠላ ቢላዋ አመልካች ጣቷን ቆረጣት። «እሚ ትዬ ሥጋ ስከትፍ ሌባ ጣቱን ቢላዋ ቆረጠ ጝ» አለች። «ምን ደህና ጣት አለሽና ይቺን አንድን ብቻ ሌባ ጣት ትያታለሽ» አሏት ።

ሰውየው ከቤቱ ሲገባ ስታቱ ውስጥ ያለ ውን ወጥ መላስ ይወዳል ። ይልሳል—ይል ሳል— ሚስት አይታ ተመልክታ ከሱ ጋር አልኖርም ትላለች። ሽማግሌዎች ተጠሩ ። እሷ ቅሬታዋን በምሥጢር ነገረች ። እሱ ደግሞ ሚስቱን እንደሚወዳት በጣም እንደ ሚያስብላት እየለፈለፈ ተናገረ ። ለሽማግሌ ዎቹም ፋታ አልሰጥ አለ ። በጣም ለፈለፈ። ከሽማግሌዎቹ አንዱ «ይህ ልፍለፋህን አሳ ርፍ፤ መላስህንም ተው» ብለው ጣል አድ ርገውበት ሄዱ ።

«የተሠራን ኃጢአት እግዚር ይፍታ» እየ ተባለ በየቦታው ስለሚጸለይልኝ እኔ አልኮ ነንም» አሉ እቶ ተሠራ ለጓደኛቸው ። ጓደ ጃቸውም መልሰው «ምን ያህል ኃጢአት ብትሠራ ነው ያገር ቄስ ሁሉ ስምህን ሲያ ነሳ የሚውለው?» አሉአቸው ።

«ባለበግ ዋጋውን ተናገር» ገዥ ። «አምስት ብር ነው ፎማ ነው» ሻጭ ። «አይ! በዛ ባምስት ብርማ አሁያ አልገ ዛም እንዴ!»

«የሚጥምዎን የሚያውቁ እርስዎ ነዎት» ወደ ገጽ 22 የሄደል

በቋንቋ ተጫወትበት...

ከገጽ 5 የጻፈ

ይህን የመሳሰለውም ውይይት ነበር፤ «ባለቤት ለምንጣፍ የሰጡኝ አጉዛ አልበቃኝም» ይላል እንግዳ ካረፈበት ቤት።

«እንግዳ እሱን በፊት ጨርስኛ ይጨመር ለሀል» ማለት ባለቤት ።

«ሙሽሪት ራትሽ እኮ ነው፤ በደንብ ብይ እንጂ» ይላል ሚዜ ሲያሸማገጥ ። የሙሽሪት ራትሽ አጉራረስ ሌላ ነበር፤ ሙሽሪትም እውነት መስሏት «ውይ እየበላሁ እኮ ነው» ማለት ። ሚዜ ቀለብ አድርጎ «እንግዲያ አታላምጭም እሳ» አላት ።

አንዳንድ የቆሎ ተማሪ ትምህርቱን ሲጨርስ ወይም አካባቢው አልሰማማው ሲል የሠራውን ጉጅ አፍርሶ ማገዶ አድርጎ ነው የሚሄድ ። በዚህ ልምድ መሠረት ተማሪዎች የጉጅአቸውን ጣሪያ ስንበሌጡን እየገፈፉ ሲጥሉ መምህር ይመለከታሉ «ምነዋ ተማሪዎች! ጉጅ ታፈርሳላችሁሳ» ይሏቸዋል ። ተማሪዎች መለስ አድርገው «እያስቡ የኔታ፤ ነገ ልንከድን ነው» አሏቸው ።

አቶ ማንደፍሮ የሰው ሴት ማማገጥ ይወዳሉ ። ታዲያ ከጉረቤታቸው አጠገብ ተመሳሳይ ተግባር መፈጸማቸውን ባልያውቃሉ። አጥር ሲያሳጥሩ በአቶ ማንደፍሮ አጥር በኩል ያለ ቀዳዳ በደንብ አልታጠረም። አጣሪዎቹም «ጌቶች ይህንንም እንጠር እንጂ» ቢላቸው «ግድየለም በዚህ ማንደፍሮ ይገባል!» ብለው ጣል አደረጉባቸው ።

«ወንድሜ ሰው ገድሎ ሲሄድ አለት ላለት! እሰይ ለወንድሜ ደመና ሆነለት» አለች የጉጃም ወይዘሮ የወንድሟ ሰው ገድሎ መሸ

ፈት በጣም ስለጨነቃት ። የሚች አህት ይህን ስምታ፤

«እንዲህ አይባልም ሰማዩ ጠቋቁሯል፤ ይዘገይ እንጂ ደመናን ይቀራል?»

ብላ ለሕብሩ ግጥም ሕብራዊ መልስ ሰጠች።

በአማርኛ ተጫወትበት እንጂ አይጫወት ብህ የሚባል ዘዩ አለ። እንዲያው ገብስ ገብሱን ቅርፊት ቅርፊቱን በግልጥ ተነጋገርን እንጂ እመራመረዋለሁ ካልህ ለመመራመር የሚያበቃ ልምድ ከሌለህ ራስህ ባመጣኸው መግት ትረታለህ ማለት ነው ። እንዲያውም በዚህ ዓምድ ሊገለጡ የማይችሉ የቅኔ ውበታቸው ግን ማራኪ የሆኑ የትውፊት ዘዩዎች በብዛት ነበሩ ።

ስለዚህ፤ ጠቃሚ ለቋንቋ እድገት ድጋፍ የሚሆኑ ብዙ ንግግሮች ብዙ የሕብርና የውስጠ ወይራ ዘይቤዎች ሞልተዋል ። እኒህ ዓይነቶች ለማኅተም ቀርበው ለጥራዝ በቅተው በአይኔ ባላይም ከዚህ የበለጡ በየጓዳው በየማጀቱ ስላሉ የሚሰበሰቡት ጊዜው አሁን ይመስለኛል ። ከቅኔነቱ ላይ እምብዛም ባንጣጣምም ፈረንጆች የራሳቸውን ትውፊታዊ ዘይቤዎች ሰብስበው ማሳተም ልምዳቸው ነው ። ስለዚህ ችሎታው (በእውቀትም በማቴሪያልም ሊሆን ይችላል) ጊዜው ያላቸው ሰዎች በሕይወት ያሉ አበው የመቃብር ቤታቸውን በር ከመዝጋታቸው በፊት እየጠየቁ ቢሰበሰቡ እጅግ ጠቃሚ መሆኑን ልጠቁም እፈልጋለሁ ። ባንባቢ ዘንድ ተቀባይነትም ካለው እኔም አልፎ አልፎ እሞንጫጭራለሁ ።